

ADAMI PRÆMONSTRATENSIS

CANDIDÆ CASÆ IN SCOTIA ABBATIS ET EPISCOPI

SOLILOQUIORUM DE INSTRUCTIONE ANIMÆ

LIBRI DUO.

(Ex codd. mss. Carthusiæ Gemnicensis et monasterii Mellicensis eruit ven. D. P. Sebastianus Treger, Carthusianus Gemnicensis in Austria. Edidit R. P. Bernardus Pezius, *Thesauri Anecd. t. I, pag. 1, col. 395.*)

LIBER PRIMUS.

PROLOGUS (318). Domnis suis venerandis, et amicis in Christi visceribus dilectis, viris: illustri domino WALTERO priori et universis fratribus in Ecclesia S. Andreae in Scotia Christi servitio mancipatis frater ADAM Dei et servorum Dei servus inutilis et indignus, in una pace dulciter vivere et ad unum gaudium feliciter pervenire.

Soliloquium *De instructione animæ* intitulatum, quod nuper non quidem ut debui, sed prout in tot tantisque occupationibus potui, edidi, vobis, o viri venerabiles, transmitto. Quod ea quæso a vobis devotione sit susceptum qua id a me scio destinatum. Non enim illud ideò ad vestram voluit pervenire notitiam, quod id vobis valde utile æstimem; sed ut magnum, quem erga vos habeo in Christo, hac in re affectum demonstrem. Accipite itaque munus illud quidem parvulum, sed non parva dilectione transmissum [*Cod. Gem., sed prona discretione transm.*] Et quidquid in eo Sanctitas vestra et minus acute dictatum et minus nitide invenerit prolatum, vel ipsa, si ei vacat, per se emendet, vel mihi emendandum et quomodo sit emendandum, resignet. Valete semper in dominorum domino, o Domini reverendi et Patres charissimi, et diluculo consurgentes offerte holocaustum pro filio uteri vestri ne forte peccet.

CAPUT PRIMUM.

Status religionis non vacat tentationibus. Nec id admodum mirandum aut curandum, sed eo potius omnis cura conferenda est, ut ne a tentationibus anima superetur.

Secretis interrogationibus propulsabo animam meam et de suis eam occultis conveniam; ut ignorantem instruam, nutantem stabiliam, confirmantem, lapsam erigam et erroneam ad viam veritatis reducam.

Ratio. Dic mihi, o anima mea, quid tibi videtur de isto statu in quo nunc es? quomodo sapit tibi, quomodo placet? [*Cod. Mel., placet tibi?*] Scio qui-

(318) *Cod. Mellic. : Incipit Soliloquium fratris Adami.*

dem quia sæculum jam dudam reliquisti, mundi pompis renuntiasti, ad vitam communem venisti, religionis habitum assumpsisti. [*Cod. Gem., suscepisti.*] Humilitatis disciplinis in schola Christi associata es, eligens abjecta esse in domo Dei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Sed volo ut mihi sine confusione aperias quomodo hæc tua tibi conversatio placet.

Anima. Sicut illa pristina sæcularis conversatio, in qua dudum fui, in cunctis mihi displicuit, unde et ei renuntiavi: sic et ista, in qua nunc sum, jam mihi ex toto non placet, imo displicet in multis. Tot namque tentationes hinc inde me fatigant, tot me hinc inde tribulationes conculcunt, ut vix subsistere queam.

Ratio. Non multum debes mirari quod te multis hinc inde modis tentationes fatigant. Tota namque vita tua super terram tentatio est. Sed omnibus viribus, omnibus quibus vales modis in prælio regis tui infatigabiliter persiste; quia non coronaberis, nisi legitime certaveris.

Anima. Bene quidem dicis; sed speravi, quando sæculo renuntiavi et ad vitam religiosam veni, ad pacem me et quietem debere venisse. Nunc autem vice versa ad magnas tribulationes et angustias me video pervenisse et ad majores miseras quam habui quando in sæculo fui. Et qui idcirco de maris profundo ad portus soliditatem confugi, ut et ventorum violentiam, et fluctuum devitarem sævitiam, nunc magis me sentio et flatibus conquassari, et undis hinc inde impelli in littore quam solebam, quando natabam in mari.

Ratio. Habent quidem tribulationem religiosi sicut et sæculares, sed non bene inter utramque discernis. Certe quando in sæculo carnaliter vivebas, in majore quam nunc es tribulatione eras; sed ideo in minore te tunc fuisse æstimabas, quia eandem qua tunc miserabiliter vastabaris tribulationem non sentiebas. Eratque tunc status tuus eo magis peri-

culosus quo eum minus periculosus credebas. Quod autem te nunc tentationibus fatigari affirmas, a quibus tunc te quietam et liberam esse [Cod. Gem. fuisse] sentiebas, mirum tibi videri non debet; quia tunc hosti tuo parum erat necesse te tentare, quam [id. quoniam] sibi videbat pene sine tentatione velle nunquam consentire. Nec sibi opus erat illam cum magno labore urbem oppugnare, quam sine omni oppugnatione cernebat se posse subjugare [id. cernebat velle subjugari]. Nunc autem, quia ejus a collo tuo jugum excussisti, quia ejus dominio renuntiasti, acriori te quam solebat virulentus hostis tuus persequitur invidia, et eo crudelius lucrum in te querit novum quo plenius jus perdidit antiquum. Jam contra te Leviathan suscitasti [Cod. Mel. concitasti], quæ si ei plene obedisses, eum contra te suscitatum non haberes. Non ergo mireris quod tentaris, sed contende ne a tentationibus [Cod. Mel. tentatione] supereris. Quod si minus per te scis quomodo tentationibus resistere possis, ostende mihi a quibus maxime fatigeris: ut qualiter eis resistere queas meis documentis instruaris.

CAPUT II.

Quarum rerum meditatione, quibusque modis ac remediis vehementes carnis tentationes ab homine religioso vincendæ ac perdomandæ sint.

Unde ergo tentaris? quid cogitas in corde tuo?

Anima. Cogito multitudinem comptarum et pulchrarum mulierum.

Ratio. Quid tibi de eis videtur? Quales eas apud te depingis et quales tibi in cogitatione apparent?

Anima. Valde speciosæ, valde suaves et valde dulces.

Ratio. Ad quid speciosæ et suaves, et ad quid dulces?

Anima. Speciosæ ad videndum, suaves ad amplectendum, et ad osculandum dulces.

Ratio. Qualiter tecum agitur, quando ista cogitas?

Anima. Suspirat mens mea, stimulatur corpus meum, et ad voluptatis expletionem pervenire desiderat cor meum, et caro mea exsultat.

Ratio. Valde plangenda et deflenda est talis exultatio. Quare non potius cor tuum et caro tua exsultant in Deum vivum? Deberes namque esse non quasi corvus sed quasi columba ad fenestras tuas, ne per eas mors intraret: ut, cum forte vel mentis vel corporis motu ab arca quietis tuæ ad mundi hujus diluvium egrederis, ubi cordis tui pedem per amorem figas non invenias. Nunc autem e contrario decor te fallit exterior, et dum temere ad eum intuendum carnis tuæ oculum invitat interior, etiam aspectum tuum damnabiliter exerceat. Unde fit miserabiliter ut quo vivacius ad videndum quod exterius apparet corporalis in te oculus viget, eo periculosius ad discernendum quod intrinsecus latet intuitus in te spiritualis caliget. Et idcirco ad se desiderandum te trahit quod exterius nitet, quia non intueris quod interius fetet. Nescis quia, quando de-

A figente et voluptuose oculo mulierem intueris [Cod. Mel. quando te def. et vol. oc. mul. intuente, lat.] latrinam depictam tenere quæris? Cumque tibi illicite placet quod apparet exterius pulchrum, non vides quod latet interius fœdum. Et quando mulierem comptam luxuriose amplecti desideras, saccum quoque sericeum stercorebus plenum habere inter brachia optas. Sed cum suavis sit saccus ad tangendum, quod intus continet [Cod. Mel. intra continetur] fetidum est ad odorandum. Et quidem placere non debet quod exterius fulget; dum sic intra se continet [id. habet, quod fœ.] quod fetet. Quid enim tibi inhonesta est mulier, dum eam inhoneste diligis, corpore quidem pulchra, sed multimodis quæ nec nominandæ sunt spurcitiis plena, nisi monumentum quoddam et fetidis mortuorum sordibus, et sordidis fetoribus plenum? Quando vero decorem mulieris, os breve, labia mollia, genas rubicundas, faciem suavam, oculos ridentes, blandientes, innuentes, loquentes, offerentes, expetentes, attrahentes, capientes, etc. in ea hujuscemodi osculari cupis cum libidine; quando corpus gracile [cod. Gem. gratiale] et membra apta et acceptabilia immundo amori admiraris, sepulcrum dealbatum forinsecus, fetentibus mortuorum ossibus intus et sævissimis plenum serpentibus et intendo desideras, et desiderando intueris. Quid enim tibi inhonesta est mulier, nisi monumentum quoddam sordidis fetoribus plenum? Quid ejus verba mortifera? Quid oculi seducentes? quid tenera membra illicientia et a te illicite concupita sunt, nisi quædam repentia, mordentia et mordendo perimentia? Ideo cavendum omni modo est ne, dum nimis diligis hoc quod extrinsecus nitidum et speciosum cernis et blandum, et in id damnabiliter corruas quod intrinsecus inquinat et necat. Ad extremum quidem quando carnis tuæ cum ea voluptatem explere desideras inhianter et desideranter proponis, mortiferam escam qua hamum occultat esuris. Cumque gustare appetis quod dulcescit, ille qui sub dulcedine latet aculeus tuum lethaliter guttur transfigit. Ecce tales sunt mulieres de quibus cogitas; sic speciosæ sunt, sic suaves sunt, sic dulces; quid tibi videtur? nonne tales sunt?

Anima. Prorsus tales.

Ratio. Utique tales sunt et si non in se tamen in te qui illicite concupiscis. Non enim vel eas, si honestæ fuerint; vel earum, quam in eis Deus creavit, etiam quamvis ipsæ honestæ non fuerint, formam vel pulchritudinem reprehendo (sed inordinatam mentis tuæ concupiscentiam [Cod. Gem. complacentiam], quæ eas propter suam immundo illiciti desiderii oculo speciem intueris, condemno. Non, inquam, in eis ligni scientiæ boni et mali vel decorem vel dulcedinem culpo (sed in te Evæ [cod. Mel. in te eruo asp.] aspectum lascivum et gustum gulosum accuso.

Anima. Bene dicis.

Ratio. Igitur a radice colubri de quo egreditur re-

gulus te observa ne forte semen ejus absorbeat volucrem (Isa. xiv, 29)

Anima. Multoties in Isaia hæc verba audivi, sed quomodo intelligenda siut nescio.

Ratio. Coluber est serpens antiquus, radix pestifera ejus suggestio; regulus vero motus animi, semen reguli malus actus; volucris anima quæ et puritate levis est et contemplatione sublimis. De radice ergo colubri egreditur regulus et semen ejus adsorbet volucrem; quia et per suggestionem diaboli concutitur animus, et opus illicitum perimit animam: quia peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem (Jac. i, 19). Igitur crebra Scripturarum meditatione, assidua psalmodiarum ruminacione, pura et humili confessione ab immundis te cogitationibus expurga; membra tua, quæ sunt super terram, cum vitii et concupiscentiis mortifica; ut et Babylonis parvulos tenens ad petram allidas et carnis tuæ terat superbiam potus cibique parcitas.

Anima. Multum me tua verba et tristem lætificant, et nesciam erudiunt, et infirmam corroborant. Jam mihi ostendisti, et quando me hoc vitium tentat, non debere me nimis dolere; et spernendo id quod nitet et dulcescit, atque plene intuendo quid sit, et ad quam perditionem trahat, posse me illud per gratiam Dei superare, ut sic testa sapiem sciam in ulcere meo radere.

CAPUT III.

Capitulum, in quo culpæ fratrum proclamantur, non nisi superbia et iracundia delusis infestum est, nec id carcer et ergastulum, sed porta paradisi et janua cæli dicendum est.

Ratio. Unde adhuc gravaris?

Anima. Libenter tibi debeo omne, quod tolero, ostendere [cod. Mel. pandere] gravamen, dum tuis documentis tam plenum mihi confertur levamen [id. tam plene mihi confers levamen].

Ratio. Unde ergo gravaris?

Anima. De capitulo valde gravata sum [id. gravor].

Ratio. Quid vides in capitulo

Anima. Modicam in circumsedentibus [id. inter circumsedentes] charitatem et dilectionem, nullam pene in præsidente pietatem et compassionem, magnam vero in me ipsa impatientiam et inquietudinem.

Ratio. Quomodo hæc in capitulo vides, omnia enim hæc a capitulo aliena esse debent?

Anima. Modica in circumsedentibus charitas est et dilectio; qui ibi de omni quam in me vident negligentia, etiam licet minima et pene nulla sit, undique accusant. Et sicut aliquis sævissimis hostium suorum vallatus hinc inde catervis, a quo se debeat observare ignorat; dum undique insistentes, et iste ei insidias parat a tergo, et ille ei resistit in facie; alius vero a dextris, alius eum etiam ferire a sinistris conatur, sic in capitulo sum. Cumque omnia quæ voluerint de me dixerint, inhianter hæc præsidens audit et quasi magis mala de me quam bona

audire desideret, sic se in auscultando habet ut mihi quodammodo valde lætus videatur, quod aliquam saltem occasionem invenit unde me gravare possit. Tunc verbis eorum amaris, amariora superaddit et definiendo, dividendo culpam exaggerat, et eam tanquam immanem et enormem facit, et quæ mihi pro tali culpa injungi poenitentia possit, pene se ignorare asserit. Et in his omnibus nec illorum accusationibus, nec istius increpationibus unum saltem verbum excusatorium mihi licet proferre. Ut autem mihi videtur, nec illi nec iste sic unquam in me sævirent, si me amarent. Cumque diebus singulis hoc modo me tractari video, mirum non est si magnam in me inquietudinem et impatientiam tolero. Unde etiam compellor sic diligere capitulum quasi profundum ergastulum vel ipsum etiam infernum.

Ratio. Credo quod tu quidem magnam impatientiam et inquietudinem toleras, sed quod vel circumsedentes modicam erga te habeant charitatem et dilectionem, vel ipse præsidens pene nullam pietatem et compassionem, omnino non credo. Quod enim te fratres tui de omni quam in te vident negligentia proclamant, non alicujus omnino odii, sed magnæ dilectionis indicium est. Qui [cod. Gem. quia] enim te spiritualiter diligunt in Christo, nihil quod vel te spiritualiter lædat, vel Deum offendant in te videre possunt, ut et in Patris vel advocati tui legis Regula, non eos æstimare debes malevolos, quando peccata tua indicant. Magis enim innocentes non sunt, si te, quem indicando corrigere possunt, tacendo perire permittunt. Si enim vulnus habes in corpore quod vis occultari, dum times secari, illud crudeliter habes: sic culpa, cum siletur et misericorditer non indicatur. Igitur misericordes qui indicant: crudeles vero qui celant. Quod autem dicit ipsum præsidem inhianter audire quæ de te dicuntur, non ideo diligenter auscultat, quod vel magis mala de te quam bona, ut tu temere suspicaris, audire desideret; sed ideo diligenter, quæ dicuntur auscultat, ut ea plene intelligat. Quomodo enim plene te absolvere poterit, nisi prius evidenter agnoverit quod illud est peccatum quo ligaris. Illi itaque qui te proclamant, amici tui sunt, qui vulnera tua plangunt; iste vero medicus est, qui te curare debet. Sed qualis medicina vulneribus tuis congruat ille nescit, nisi prius agnoverit. Una ergo eademque bona intentione, et illi te proclamant, et iste eorum super te proclamationes auscultat; quia ad hoc et illi dicunt, ut cureris; et ad hoc iste audit, ut sciat quomodo cureris. Non itaque magis mala de te audire desiderat quam bona; sed, si in te mala sunt, magis ea scire exoptat qui tui curam habet quam nescire; et ad hoc scire desiderat, ut ab eis absolvaris. Nec lætus est quod occasionem inveniat unde te gravet, sed omnino tristis. Verumtamen ne Heli culpam incurrat et poenam, magis eligit, licet invidus hoc agat, tibi soli in culpa tua non parcendo et tibi et ipsi in Dei judicio parcere, quam tibi soli

In peccato tuo parcendo et tibi et ipsi in divino examine non parcere. Quod vero eum asseris verbis amarum culpam tuam exaggerare, magis suæ charitati quam crudelitati, magis tuæ liberationi imputare debes quam depressioni. Sciendum namque tibi est, quod non sine magna confutatione [cod. Mel. magna confortatione] peccati de te rubigo expellitur; nec sine amara potione noxius a mentis stomacho humor ejicitur; nec sine acri dolore ulcus a vulnere abscinditur. Verba namque sapientium quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi (Eccl. xii, 11); quia sancti viri culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. Et certe gaudens potes illa die a capitulo ire, qua condignam increpationem pro peccato tuo audis; quia per verbum durum quod audis in capitulo, ab illo liberaberis verbo aspero, omnibus aliis asperiore, quod audient illi quibus dicitur: *Ite maledicti in ignem æternum* (Matth. xxv, 41). Præterea si dolces quod fratrum proclamationibus et Patris increpationibus, nec unum licet tibi verbum excusatorium respondere, memento, quis ille erat qui pro te *sicut ovis ad occisionem* [cod. Mel. *ad occidendum*] ductus est, et *sicut agnus coram tondente se obmutuit et non aperuit os suum* (Isa. lvi, 7). De quo legis quia, cum accusaretur in multis, nihil respondit. Et quæ esset capituli humilitas, si unicuique proclamato se liceret verbis excusare? Vel quæ in eo utilitas, dum geminatur culpa quæ excusatur? Nonne ad hoc in capitulum venimus ut et nos humiliter accusemus, et ab aliis charitative proclamemur, ut saltem sic a nostris reatibus absolvamur? Illud utique humilitatis est, hoc vero utilitatis. Et quam fœdum quamque periculosum est per excusationem in loco humilitatis superbire et in loco confessionis diffiteri, et in loco absolutionis in peccato arctius ligari?

Anima. Omnia quæ dicis vera sunt et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. Sed quod de excusatione dicis, ipse quidem qui veraciter et charitative proclamatur, bene debet observare. Sed si is qui malitiose et false, ut nonnunquam evenit, accusatur, semetipsum excusat, nunquid in hoc peccat?

Ratio. Etsi dicimus non magnum esse peccatum quod se excusat justus, dicere tamen possumus non magnum esse meritum quod se non excusat injustus. Potest namque et percipere veniam, et evadere pœnam; sed illam ad quam feliciter sublimantur qui se non excusant justi, nec gratiam meretur nec gloriam. Illud itaque bonum, hoc vero melius est. Scis itaque quia tres in die passionis Domini in cruce fuerunt suspensi, videlicet latro blasphemus, latro confitens, et ipse Agnus innocens. Et quid aliud putamus esse capituli rigorem, nisi quamdam crucis passionem? Et in hac passione quidam sunt blasphemantes, quidam confitentes, quidam etiam innocentes. Primi rebelles, secundi pœnitentes, tertii humiles. Primi merentur pœnam, secundi veniam, tertii gloriam. Primos designat latro blasphemus;

A secundos latro quidem alius sed confitens, tertius innocens et humilis Jesus. Et cum in una eademque sint passione, primus tamen murmurat et facit quod non debet; secundus orat et facit quod debet; tertius semetipsum pro nobis immolat et facit plus quam debet. Cumque omnes accusentur, primus tamen accusatur juste quia [cod. Gem. et] suam nequitiam per superbiam defendens ruit in infernum peccati. Secundus vero non injuste, qui et culpam per confessionem agnoscens et in voluntatem necessitatem convertens, per absolutionem prælati reconciliatus et ex latrone martyr effectus, intrat paradisum Ecclesiæ. Tertius vero omnino injuste et suam non excusans innocentiam per tacitum bonæ conscientiæ testimonium, per plenum mundanæ gloriæ contemptum, per fortem ipsius triumphum, etiam cælum ascendit. Vides ergo quia quantum a passione latronis confitentis passio distat Redemptoris innocentis, tantum ejus qui tam malitiose et false accusatur, ab eo qui charitative et veraciter proclamatur. Et sicut non sunt pares in merito, sic nec æquales erunt in præmio. Quod si se excusat injuste proclamatus, sicut non ruit per peccatum, si tamen ejus excusationem permittit rigor capituli, sic nec ascendit per meritum. Et dum in capitulo innocenter non punitur, in cælo sublimiter non coronabitur.

Anima. Rationalia quidem videntur quæ dicis; sed magnum sæpe oritur malum, si se injuste proclamati non excusant. Ipse namque qui eum malitiose et false proclamavit, in peccato suo manebit; et circumsedentes nihilominus in errorem ducentur, qui cum æstimant veraciter et charitative dixisse. Et si lucrum magnum proclamato ejus confert silentium, proclamanti tamen et circumsedentibus non modicum affert damnum; quia et illum ex toto perimit malitia, et istos ex magna parte perimit [cod. Gem. perurit] ignorantia.

Ratio. Non est contemnenda diligentia tua, si nulla impatientiæ vesania et furore provocatus, sed solo salutis eorum desiderio ductus, suam injuste proclamatus innocentiam, ubi et quando, cui et quomodo et quantum debet, et ex toto invitus et sine omni voluntate suam in aliquo accusatorem lædendi, sed ei ex toto remittendo exponit. Nec utilitatem, ut mihi videtur, proximi omittit, nec propriam amittit.

Anima. Placet, quod dicis.

Ratio. Quod autem in fine querelæ quæ capitulum et ergastulo assimilasti et inferno, bene quidem dixisses, si male non sensisses. Nunc autem bona non approbatur locutio, quam mala corrumpit intentio. Quia cum summa sit benedictio discipulum esse Christi, maledictioni tamen imputavit evangelista, quod illuminato cæco dixerunt Judæi: *Tu discipulus illius sis* (Joan. viii, 28). Nonne Domini quodammodo ergastulum capitulum est, ubi in ejus compedes suam sancti viri pedem inferunt? ubi loris disciplinæ spontaneæ constringuntur? ubi gaudent

sui non esse proximi? Nonne etiam quodammodo A peccatam ariolandi est repugnare, et quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere? (I Reg. xv, 23.)
Anima. Quis ergo poterit salvari?
Ratio. Qui humiliter et prompte et perseveranter obedit.

Anima. Bene dicis
Ratio. Quid ergo adhuc tibi videtur capitulum esse?

Anima. Non amplius horror ergastuli, sea accor est thalami: non introitus inferni, sed janua paradisi et porta cœli.

CAPUT IV.

Multitudo et asperitas mandatorum, quæ a superioribus eduntur, religiosum movere non debent, cum vox præcipientis superioris vox Dei sit. Denique crimen non est deesse quibuscumque mandatis superiorum, sed ea contemnere, etc.

Ratio. Unde adhuc gravaris?

Anima. De multimodis præceptis seniorum.

Ratio. Quales tibi videntur esse in præceptis suis?

Anima. Omuino indiscreti. Imperant quæ volunt, non quæ debent. Præcipiunt secundum suam voluntatem, non secundum rationem. Et cum ipsi vix extrema quædam faciant, leges nobis duras et valde difficiles ad libitum suum promulgant, alligantes, ut Dominus dicit (*Matth. xxiii, 5, 4*), *onera gravia et importabilia*, et ponentes in humeros nostros; ipsi autem extremo digito suo nolunt ea movere.

Ratio. Nimis audacter tangis christos Domini; nimis præsumptuose in ejus prophetis malignaris; nimis superbe ponis in cœlum os tuum. Et quia nimium de tuo robore confidens, arcam Domini manu contingere [*cod. Mel.* attingere.] præsumis, ideo etiam ictu ab eo mortali percuti mereris. Noli igitur seniorum tuorum vitam scrutari; noli eorum actus discutere; noli eorum conversationem licet malam reprehendere. Scito te eorum auditricem, non judicem; et eorum jussis obtemperare per obedientiam, non eorum vitam condemnare [debere.] Nescis quia præcepta eorum præcepta Dei sunt? Nescis quia vice summi pontificis prælati tibi præsent? Nescis, quia qualescumque ipsi sint, eorum successores sunt quibus dictum est: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit* (*Luc. x, 16*). Nescis quia non est potestas nisi a Deo? quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt. Itaque qui resistunt potestati, Dei ordinationi resistunt. Qui autem resistunt (*Rom. xiii, 1, 2*), quod sequitur, avertat a te omnipotens Deus.

Anima. Sic utique dicunt, cum eis non paremus, damnationem nos nobis acquisisse, quia in crimen nos asserunt inobedienciæ corruisse, peccatum nos mortale commisisse.

Ratio. Verum dicunt: Nonne legisti, quia quasi

B memorari.

Ratio. Nec aliquem pro oblivione nimis crudelem judico. Et tamen timere potest, si Deum in oblivione præceptorum prælatorum tuorum oblivisceris, ne forte ab eo oblivioni tradaris.

Anima. Valde durum est, quod dicis, dum sic nos in præceptorum transgressione plene non excusat vel impossibilitas, vel oblitio.

Ratio. Et quis, quæso, in transgressione condemnatur nisi propter solum contemptum? Si enim per oblivionem tibi forte, ut senioribus tuis vel in præceptis vel in prohibitis inobediens sis, peccasti quidem sed venialiter; si tamen reatum tuum quantum debes, agnoscis et humiliter confiteris, et digne pro eo satisfacis, et de cætero te emendare satagis. Quod si per contemptum et superbiam, per inflationem et iram, et per tumorem, et per rebellionem, per elationem et murmurationem, quod absit! abjicis jussa seniorum tuorum, peccatum nimirum admisisti grande nimis, et si in eo perseveraveris, mortale erit et damnabile.

Anima. Durus est hic sermo (*Joan. iv, 61*): si hæc ita sunt, de maximis hæc [*cod. Gem.* hoc] præceptis æstimo debere intelligi.

CAPUT V.

Magnitudo et obligationis gravitas in mandatis etiam ex præcipientis auctoritate colligendæ sunt. Nihil ad hæc spernendum, sive parvum sive magnum sit, quod præcipitur.

P *Ratio.* Quæ tibi maxima videntur esse præcepta?

Anima. Maximum videtur esse præceptum, quod nobis jubetur diligere Deum nostrum et cætera in hunc modum. Maximæ vero, ut æstimo, prohibitiones sunt, quibus prohibemur adulterari, furari. falsum testimonium dicere, et si quæ sunt hujusmodi similia.

Ratio. Sunt quidem maximæ istæ præceptiones et prohibitiones; verumtamen non solum in his sed etiam in cæteris quæ parva videntur, quæ secundum Deum a senioribus promulgantur præceptis et prohibitis, et oblitio obnoxia est peccato, et contemptus damnationi.

Anima. Non oportet, ut ita sit.

Ratio. Ita est

Anima. Potesne mihi per exemplum ostendere?

Ratio. Possum. Quid primo parenti nostro in paradiso prohibitum est?

Anima. Ne de ligno scientiæ boni et mali comederet.

Ratio. Quam grande erat illud prohibitum? Quomodo possumus id dicere grande fuisse, cum protoplasto illi cætera omnia in esum sint ligna concessa et unum solum prohibitum?

Anima. Ergone districtus erat Deus, ut pro modico conditum a se hominem a loco amœnitatis in hoc tenebrosam exsilium eiecisset?

Ratio. Non eum pro modico eiecisset.

Anima. Nonne modicum illud erat prohibitum pro quo eum eiecisset?

Ratio. Etsi modicum erat quod prohibitum est, non erat tamen modicus, a quo prohibitum est.

Anima. Et quid ad eum ipse a quo prohibitum est?

Ratio. Multum per omnem modum. Primum enim considerare debuit qui esset prohibens, et secundum ipsum suum metiri prohibitum, et quoniam propter ejus magnitudinem magnum etiam esse debuit ejus prohibitum, propter magnam voluntatem prohibentis. Omne namque Dei præceptum et prohibitum est ea voluntate suscipiendum qua est injunctum. Et ideo pro excellenti et magna voluntate jubentis sic modicum, sicut grande, prohibitum debuit iste primus homo vitare

Anima. Igitur multum ipse primus homo peccavit.

Ratio. Quam horribile et immane commiserit peccatum poena subsequens ostendit.

Anima. Nec tamen, ut tu dicis, tantum damnabile ei erat, quod prohibitum, incurrit quantum quod in hoc prohibentem contempsit.

Ratio. Sic dico.

Anima. Quare ergo non simili modo in eorum nunc præceptis et prohibitionibus [*cod. Gem. prohibitis*] licet minimis, [*cod. Mel. sic minus*] qui ejus vicem tenent, contemptum negas esse damnabilem, cum ipso attestante qui hæc spernant, se spernant?

Ratio. Non possum negare. Durum quidem hoc est, sed tamen verum est. Si propheta quondam de Judæa ad regem Jeroboam in Samariam missus non contemptu superbus, non oblivione nescius, sed falsi prophetæ mandacio seductus, pro eo quod a Domino, etiam nolendo, in loco comederit prohibitum, sed sibi jam, ut æstimabat, concessio, leoni ad devorandum traditus est, quid de te judicas quæ seniorum tuorum leges per contemptum transgredieris?

Anima. Super omnia quæ dixisti super hac re verba, hoc me exemplum perterret. Nullatenus enim vir Dei in hoc loco ederet, nisi in hoc se Domino obediendum putaret. Hoc namque evidenter ejus

A verba ostendunt et quæ regi, et quæ prophetæ cum ad prandium invitantibus respondit.

Ratio. Quid itaque in hoc tibi facto innuitur, nisi ut id, quod a prælato tuo propria audis aure prohiberi, nullius postmodum suggestionibus, nisi seniore tuum id certissime mutasse agnoveris, audeas nullatenus committere.

Anima. Valde in verbis tuis contremisco

Ratio. Quid ergo tibi videtur de præceptis seniorum tuorum, quæ negligenda, quæve spernenda sint?

Anima. Prorsus nulla. Cogunt siquidem me verba tua seniorum meorum præcepta ac prohibita tam modica quam magna, sic revereri, ac si ea ex ipso ore Dei audivissem.

B

CAPUT VI.

Lex claustrum quæ quosdam vagationum cupidus vehementer premit, sancta est, utilis et animæ commoda, et valetudini corporum accommodata.

Ratio. Dic mihi, si adhuc de re aliqua gravaris.

Anima. Adhuc sentio me gravari.

Ratio. Unde ergo gravaris?

Anima. De lege claustrum.

Ratio. Qualis tibi videtur lex claustrum?

Anima. Valde gravis. Sed quia nullatenus amodo id præsumo indicare vel reprehendere, donec sciam, quid de ea tuo sedeat [*cod. Mel. insideat*] arbitrio, licet hanc de qua loquor legem non audeam dicere indiscretam, eam credere non mediocriter sentio duram.

C

Ratio. In quo eam sentis duram?

Anima. In eo quod nunquam mihi de claustrum, quoquam licet sine licentia egredi; nunquam extra claustrum ostium pedem ponere; nusquam omnino nisi forte in dormitorio vel oratorio divertere; nulla pene hora etiam per licentiam mihi egressæ extra claustrum demorari, sed statim in illud redire. Quam beati mihi videntur fratres qui obedientiarum suarum occasione foras sæpe exeunt! Multum enim eos iste egressus et renovat et reficit; quia in eis et allevat [*cod. Gem. alienat*] fastidium et parit [*id. parat*] oblectamentum.

D

Ratio. Adhuc carnalis es; adhuc gemis sub servitute et pondere legis; necdum gaudes in libertate et lenitate gratia suavi et non dura; nec gravis est lex claustrum ei duntaxat, qui eam tenere agnovit. In claustrum enim rimaris profunditates expositionum, narrationes exemplorum legis, dulcem ruminas cibum psalmodum. Quod autem dicis eos beatos qui foras sæpe egrediuntur, nunquam eos sic beatificares, si quot labores in corpore, quot in anima sustinent dispendia perfecte scires. Quoties ipsi foris jejulant et esuriunt, quando tu domi comedis et satiaris! quoties algent, et tu nullum frigus times! quoties vigilant, et tu suaviter dormis? quoties foris sunt fessi, et tu domi tranquille requiescis! quoties tempestates et nives et imbres et ventos et cæteros in hunc modum labores sustinent, a quibus tu omnino aliena es! Et super [*cod. Gem. Et simili-*

liter] hæc omnia quanta eos putamus sustinere dispendia! O quoties in cogitatione, locutione et opere, in visu et auditu et cæteris membrorum suorum motibus delictum incurrunt, a quo tu in claustru libera es?

Anima. Hæc omnia ita se habent, ut tu dicis.

Ratio. Quid ergo tibi adhuc videtur de lege claustru?

Anima. Lex quidem sancta est, utilis et bona animæ et corpori salutifera utriusque in se continens sanitatem.

CAPUT VII.

Divina psalmoia nulli oneri esse debet. imo eo potius opera conferenda est, ut quæ ore proferimus corde meditemur.

Ratio. Unde te sentis modo gravari?

Anima. De modo psallendi et cantus in choro.

Ratio. Quomodo a te in choro celebratur divinum officium?

Anima. Nimis tractim, nimis morose; et illo denique modo qui mihi valde onerosus et tædiosus est.

Ratio. Nescis, o anima mea, quia inter omnia, de quibus te intronmittis sanctæ religionis exercitia, hoc [cod. Gem. hoc speciale] specialiter opus Dei est. Hic namque Deo sisteris, hic ei præsentaris, hic etiam cum eo loqueris. O quam sancte, quam devote, quam etiam in omnibus irreprehensibiliter motibus te habere deberes, quando coram Deo [id. cod. Gem. coram eo] stas? Quam sapienter nihilominus illa quibus eum alloquaris, verba et corde meditari, et ore te deceret [id. decet] proferre. Heu! heu! quoties eum corde absente, solo ore oramus, et magna voce clamantes, et tamen ejus auribus muti sumus. Timere possumus valde ne de nobis conqueratur et dicatur: *Populus hic me labiis honorat; cor autem eorum longe est a me* (Isa. xxix, 15; Matth. xv, 8). Memento quid tibi de orationis diligentia beatus dicat Augustinus: *Psalmis, inquit, et hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore.*

Anima. Bene mones et dicis.

CAPUT VIII.

Multum viris religiosus prodest et convenit, ut nonnunquam in opere corporali pro tempore et necessitate exerceantur.

Ratio. Quid ergo adhuc te gravat?

Anima. Opus manuum non mediocriter me gravat.

Ratio. Quid tibi videtur de opere manuum?

Anima. Non mihi videtur ad ordinaros, et maxime ad litteratos pertinere. Nunquid enim rustici sunt, ut operibus forinsecis, operibus vilibus et servilibus debeant exerceri?

Ratio. Nunquam hæc diceres, si quam conveniens, quam utile sit viris religiosus opus manuum agnosceres. Multum namque eos consolatur exercitium corporale et renovat, multum fovet et reficit; quia eis pariter et aufert defectum et confert profectum, non solum ad ministrationem corporis, sed etiam ad instructionem mentis. Otiositas quippe inimica

A est animæ et ideo necesse est, prout tempus aut necessitas postulat, quod tibi injunctum fuerit operis, facias, ne forte si diabolus inveniet otiosam, in sum reddat te opere occupatam. Abscide ergo a te anima mea Sabbata illicita, ne ea hostes tui derideant. Et ideo solent multum viri sancti opus manuum diligere; quia nimirum per illud geminum acquirunt profectum, dum per illud et corporalis vitæ necessitati, et spirituali consulunt puritati.

Anima. Non habeo jam aliquid quo contradicam tibi? evidenter namque video quod multum decet et convenit. Multum viris religiosus prodest et convenit ut nonnunquam in opere corporali pro tempore et necessitate exerceantur.

CAPUT IX.

B *Nihil turpius et homine religioso indignius, quam cutem molliter fovere, lautitias ciborum appetere ac denique ventrem Dei loco habere.*

Ratio. Estne adhuc aliquid quod te gravat?

Anima. Est plane.

Ratio. Et quid est illud?

Anima. Gravatur me multum quod a quibusdam cibus abstineo.

Ratio. In hoc gravamine statim tibi poterit conferri levamen. Non enim, ut æstimo, volunt prælati tui ut te nimium per jejunium et abstinentiæ rigorem attenues.

Anima. Non de nimio jejunio conqueror.

Ratio. Unde tunc?

C *Anima.* Quia non de omnibus generibus ciborum mihi sumere licet, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione.

Ratio. A quo genere ciborum [cod. Gem. cibi.] abstines?

Anima. A carnibus.

Ratio. De re parva gravaris. Ad quid, quæso te, sæculo renuntiasti et ad humilitatis habitum venisti? Nonne ut cum cæterarum exercitio virtutum, etiam carnem tuam, ut legis in Regula tua, domes in abstinentia esæ et potus, quantum valetudo [id. vita] permittit. Durumne tibi videtur et grave quod, quandiu nulla debilitatis ægritudine opprimeris, esus tibi carniæ subtrahatur, dum omnium tibi aliorum ciborum genus conceditur? Quare vile mihi videtur et turpe quod illi qui et religionis habitu induti, et nulla prorsus debilitate infirmati sunt, nimiam tamen in præparandis et multiplicandis, in variandis [cod. Mel. mult. in saliendis et cond.], et condiendis ferculis curam impendunt: et ad instar infirmantium vel etiam, quod majus est dedecus, ad similitudinem mulierum prægnantium, nihil nisi apud quid in cibum sumere possunt? Miram mihi videtur quod non erubescant vili habitu induti, quod non nisi delicatis velint vesci. Quia si Deus eorum, quod absit! venter est (Phil. iii, 19), sub habitu tam vili pretiosus Deus non debet contegi [cod. Mel. vesci, quia Deus eorum forte, quod absit! venter est. Sub habitu vero tam vili pretiosus Deus non deberet contegi], (Num. xi, 4, 8). Sed ut,

o anima mea, memento quia adhuc hodie princeps A et a famulis dominus in domo et ab ancillis domina cocorum destruit muros Jerusalem. Econtra qui contra Moysen murmurantes Ægyptiorum desiderabant cibos, concupiscentiæ cooperuerunt sepulcra. *Quære*, inquit, *eduxisti nos de terra Ægypti, ubi sedebamus super panes in saturitate? Et alibi: quis dabit nobis ad vescendum carnes? recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumores et pepones, porrique et cepe, et allia. Anima nostra arida est; nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi manna. O quot hodie extrinsecus religiosi apparent, quibus hæc vox juxta litteram etiam congruit! Sed timere possunt ne id spiritualiter patiantur, quod illi corporaliter perperssi sunt.*

Anima. Placet multum quod dicis.

CAPUT X.

Vigiliae magni faciendæ sunt, propterea quod animarum divinarum contemplationi aptiorem reddant. Contra defugienda religioso officia, curarum seminaria, nisi aliud obedientiæ præcipiat.

Ratio. Si adhuc aliquid gravat te, innotesce.

Anima. Gravare me multum solent vigiliæ.

Ratio. Valde mollis et tenera, et libera es, quæ nihil pati potes; imo potes [*cod. Mel. posses*], sed non vis. Et certe vigiliis non debes parum diligere, quæ te ad spiritualia meditanda elevant et levem reddunt et habilem. Et certe si horas dormitionis constitutas conserves, non habebis, quod de vigiliis juste conqueri possis; quia sufficere tibi debent horæ dormitionis constitutæ.

Anima. Ita est.

Ratio. Sed vide ne adhuc aliquid sit unde gravaris. Quid vides?

Anima. Video obedientiariorum nostros.

Ratio. Quid tibi de eis videtur? Nunquid etiam statum eorum affectas? Nunquid et eorum occupationibus implicari desideras?

Anima. Ex occasione obedientiarum suarum multa habent oblectamenta, multa solatia multaque relevamina [*cod. Gem. levamina*], quæ ego claustralis habere non possum.

Ratio. Si eorum gravamina pensas, eorum nimirum relevamina [*ibid., levamina*] non affectabis [*ib., effectas*]. O quot labores et afflictiones in corpore, curas et sollicitudines et perturbationes et angustias abbas et priores tui, sacrista et cellerarii et cæteri officarii perferunt in mente, a quibus omnibus tu libera et aliena es? Ipsi namque omnes servi tui sunt, tu vero eorum dominaris. Ipsi ministrant, tu vero ministraris. Non habes necesse de cibis et vestibus, nec quæ aranda, quæ seminanda, vel quæ plantanda, quæ colligenda, quæ adificanda et quæ agenda, quomodo quæ adsunt expendenda, vel quæ desunt acquirenda sint, esse sollicita; quia hæc et cætera omnia necessaria ipsi tibi procurant. Vide ergo utrum eorum statum, quantum ad te duntaxat pertinet, debeas desiderare, quæ tantum distas ab eis, manens in claustro, quantum

et a famulis dominus in domo et ab ancillis domina in thalamo.

Anima. Bene hæc omnia a te dicta sunt.

Ratio. Etsi bene dico, non tamen hæc ita dico, quin patiaris jugum occupationis tibi imponi, quando ob domus tuæ necessitatem tuus id tibi prælatus imponere decreverit. Statum namque tuum etsi laudo, illorum nimirum non reprehendo; quia sic Mariæ pars asseritur optima, ut tamen Marthæ non negetur bona. Et licet proprium officium sit Mariæ in domo sedere, tamen ad prælati sui præceptum aliquando egreditur, si tamen ei dicitur: *Magister adest, et vocat te (Joan. xi, 28).*

CAPUT XI.

Silentium religionis veluti murus et propugnaculum est, sine quo diu veræ pietatis studium nequit persistere.

Anima. Unum adhuc est quod me multum gravat.

Ratio. Quod est illud? [*Cod. Gem. Quid est id?*]

Anima. Continuum quod teneo silentium.

Ratio. O quam necessarium est cunctis, qui Deo in religione placere contendunt, ut disciplinæ silentii studeant. Ut enim Isaias ait: *Cultus [cod. Mel. custos] justitiæ silentium est et pax et securitas (Isa. xxxii, 17).* Totius namque religionis clavis et murus quodammodo et custodia est silentium, sine quo religio non potest esse munita, sine quo viri religiosi nec justitiam colere, nec pacem tenere, nec securitatem possunt habere. Namque, sicut in libro Numeri legitur, *vas, quod non habuerit cooperculum, vel ligaturam desuper, immundum erit (Num. xix, 15).* Quomodo hoc intelligendum putas? Tu es hoc vas. Operculum, quod huic vasi imponitur, est clausura silentii: qua clausura si carueris, sicut vas apertum in quod omnis spurcitiæ cadit, immunda eris. Multum in Scriptura ubique laudatur clausura silentii. Ideo et tu dilige silentium, quia cum *de omni verbo otioso (Matth. xii, 36)*, ut Dominus dicit in ultimo judicio reddenda sit ratio, eo minus tunc a te de locutione ratio exigeretur, quo nunc studiosius et libentius silentium tenueris. Ideo viri sancti, ut longè esse possint a verbis malis, obmutescunt nonnumquam et silent a bonis. Quia ut beatus Ambrosius, *cito lutum colligit amnis exundans.* Unde et præmisit: *plures loquendo peccare vidi, vix tacendo quemquam.*

Anima. Fateor, bene et congrue omnia dixisti. Jam multum per documenta tua, quæ indocta eram, erudita sum; quæ nescia eram, instructa sum; quæ desolata eram, consolata sum; quæ turbata eram, sedata sum; quæ ponderosa eram, alleviata sum; quæ tristis eram, læta sum; quæ pusillanimis eram, lætata sum et exhilarata. Jam vivo, quæ prius quodammodo moriebar; jam curro et volo, quæ prius vix repere poteram vel ire; quæ prius odio habui jam diligo; et quæ prius tangere præ angustia nolebat anima mea, nunc cibi mei sunt. Jam scio quomodo carnis meæ tentationibus per gratiam Dei

debeo resistere. Jam rigorem capituli diligo. Jam A moniæ studium laudo. Jam vigiliis non respuo. seniorum præcepta libenter et obedienter amplector. Jam magis Jacob simplicitatem quam Esau venationem amo. Jam clausuram silentii, sicut ipsam salutis causam et vitæ portam, honoro.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Finis, quo motus in religionem ingressus est religiosus, ob ejus oculos perpetuo observetur, diligenterque expendat, qui Deo in professione voverit.

Ratio. Quæso te, o anima mea, vide vocationem tuam; totis viribus insiste; omni studio insta; omnibus modis conare: ut in vita et conversatione tua appareat pura intentio, Dei solius intuitu et non mercedis desiderio. Solius Dei intuitu sæculum reliquisti et humilitatis habitum assumpsisti. Imprimis ante omnia et super omnia, quæcunque tibi seniores secundum Deum vel præceperint vel prohibuerint [cod. Mel. Seniores rationabiliter vel præcipiunt vel prohibent, tam, etc.], tam obedienter tam hilariter, tam perseveranter accipe, amplectere et venerare ac si de cœlis ipsius Dei ore præcepta essent vel prohibita. Fratribus vero tuis et sociis et veræ fraternitatis affectum et moribus quibus potueris et tibi licuerit sanctæ utilitatis impende obsequium; ut semper et ubique in Deo proximis et in proximis placeas Deo; hoc modo professionem tuam implebis: hoc modo vota tua Domino reddes, quæ distincterunt labia tua.

Anima. Quia modo se occasio intulit, vellem libenter ut mihi professionis ordinem sigillatim et aperte exponeres; ut tandem scias quid sciam, quid debeam? [f. ut tandem sciam quid debeam.]

Ratio. Dic mihi, quæ in professione tua verba continentur, ut ea tibi consequenter exponam.

Anima. Professionis meæ verba hæc sunt: *Ego frater N. offero et trado me ipsum Ecclesiæ Dei, et promitto conversionem morum meorum, et stabilitatem in hoc loco* [cod. Gem. in loco] *secundum Evangelium Christi et apostolicam institutionem et secundum canonicam regulam beati Augustini. Promitto etiam obedientiam usque ad mortem in Christo Domino N. prædictæ Ecclesiæ Patri et successoribus ejus, quos sanior congregationis pars canonicè elegerit. Ecce hæc sunt quæ promisi.*

Ratio. Vere multa sunt, quæ debes, quia multa sunt quæ promisisti. In eo quod temetipsam Ecclesiæ Dei tradidisti in omni quod es, in omni quod scis et in omni quod potes, eidem te Ecclesiæ ad omnem utilitatem, ad omnem fidelitatem debitricem te agnosce. Hoc est enim Ecclesiæ Dei tradere te ipsam, non solum quidquid boni habes, sed etiam quidquid boni es, quidquid boni scis, quidquid boni potes eidem Ecclesiæ impendere. Nam in quantum

(31) Sequentia usque ad *Scio quidem*, desunt in cod. Mel.

ei ad necessitatem suam tuum vel esse vel scire vel posse adimis, in tantum ei temetipsam tollis. Ideo discurre, festina utiliter et fideliter quodcunque potest manus tua instanter operare, quia alligata es verbis oris tui.

Anima. Et si nihil aliud promissem, hoc solum multum esset.

CAPUT II.

Exponitur formula professionis in ordine Præmonstratensi usitata, et explicatur quid voveant qui conversionem morum suorum et loci stabilitatem voverint.

Ratio. Prosequamur cætera.

Anima. Placet mihi ut et cætera prosequaris et displicet. Placet mihi quippe audire quod debeo; sed responsum displicet, dum quod debeo reddere non video.

Ratio. Et promitto, inquis, conversionem morum meorum.

Anima. Quid est hoc?

Ratio. Promisisti conversionem morum tuorum: ut si prius inquinata eras, amodo sis casta et munda; et si prius superba et invida, modo humilis et benigna; si prius tumida et iracunda, modo mitis et mansueta; si prius denique nullis virtutibus ornata sed cunctis vitiis fuisti implicata, amodo quantum potes nullis vitiis sis onerata, sed cunctis virtutibus repleta. Hoc vovisti, quando conversionem morum tuorum promisisti.

Anima. Cum me contingit audire me promisisse quod me video non implere, flere magis libet quam aliquid dicere.

Ratio. Et stabilitatem, inquis, in loco.

Anima. Et hoc fateor, promisi, sed quandiu quæso, huic tenebor obnoxia sponsioni? (319) Nunquid alicujus non poterit præstigi temporis meta sponsioni? Hæc sunt, nec illa, qua novi conversionem morum meorum. Scio quidem, quod nunquam licite poterō pervertere mores meos. Sed nunquid non poterō ante vitæ meæ finem domum, in qua nunc sum, deserere et [ad] aliam transmigrare?

Ratio. Et quare hoc quæris?

Anima. Quotidie namque innumeros video non solum in alio loco, sed etiam in alio esse ordine quam in quo professionem suam fecerunt. Unde apparet quod licite potest locus professionis desereri et alius expeti. Quia si hoc licite fieri non posset, nec

isti profecti de loco suo et ordine egrederentur, nec ab aliis alibi susciperentur.

Ratio. Nimis præceps es. Tu ipsa interrogas, tu et ipsa respondes. Et cum eadem ipsa tui ipsius et discipula sis et magistra, non plus novit tua magistra quam discipula, non plus quæ respondes quam quæ interrogas. Sed sine me et indicabo tibi utrum domum tuam, in qua professione firmata es, deserrere liceat, an non; et si non licet, quare non licet; si vero licet, quomodo licet.

Anima. Non ideo sententiam meam protuli, ut aliquid faciam præiudicio tuo. Nam quidquid ego diffinio, hoc solum quod tu dicis ratum erit.

Ratio. Vovisti stabilitatem in domo tua? Meo quidem consilio, quantum ad te pertinet, eam ante vitæ tuæ terminum non dimittas.

Anima. Quid si maioris perfectionis et rigidioris ordinis desiderio accensa vitam meam emendare et conversationem meam augere voluero: numquid ad alias, ut id faciam, transmigrare non consulis?

Ratio. Certe non consulo.

Anima. Quare?

Ratio. Primum, quia suspectam habeo infirmitatem tuam, ut quæ non potes sufferre ordinem istum, consequens est, quod nec sufferre potes rigidiorum. Secundo, quia timeo ne per discessum tuum eis qui post discessum tuum remanent aliquod damnum inferatur vel scandalum.

Anima. Et quomodo hoc esse potest? [*cod. Gem. C.* Et quare hoc esset?

Ratio. Nonne una es de decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ? (*Matth. xxv, 1.*)

Anima. Una quidem de quinque prudentibus esse desidero.

Ratio. Aut prudens es aut fatua?

Anima. Sum utique.

Ratio. Sed si fatua es, non consulo ut quoquam discedas, ne forte fatuus sit fatue egressus. Si autem prudens es, etiam tunc nihilominus consulo ut remaneas; ut matri quæ te concepit et portavit, domui videlicet tuæ, præ cunctis aliis tua prudentia succurrat. Quæ namque alia domus tua si quam habes, prudentia dignior est uti, quam mater quæ te genuit, quæ te fovit, quæ ad perfectionem tuam aetatem provexit, quæ te ad hanc quam nunc habes prudentiam perduxit? Sive ergo fatua virgo sive prudens sis, non consulo ut quoquam discedas. Quia si fatua es, indiges domo tua; si vero prudens, domus tua indiget te.

Anima. Quid, si et prælatorum et fratrum meorum tam contrarii mihi mores sint, ut cum pace in domo mea remanere non possim, nonne igitur mihi melius alias est ubi cum dilectione et amore sim [*cod. Mel.* et amore possim migrare, quam cum odio, etc.] migrare, quam in odio et rancore remanere?

Ratio. Nescio quomodo tibi de his duobus malis

respondere et satisfacere possim, quod eorum sit melius, cum neutrum eorum sit bonum. Quæris certe an melius tibi sit incendio perire, an præcipitio. Etenim ureris, si cum odio remanes; et præcipitaris, si sine licentia recedis. Et quod istorum est bonum, uri videlicet an præcipitari?

Anima. Neutrum, utrumque enim malum est. Sed quodnam, quæso, istorum minus malum est?

Ratio. Quod istorum desideras magis, ut tibi videlicet ostendam quomodo ægrotes et non moriaris, an quomodo ita plene cureris, ut amplius non infirmeris?

Anima. Sicut de duobus malis magis eligo morbum quam mortem, sic de uno [*cod. Gem.* uno bono malo ad, etc.] malo ad aliud magis eligo curari quam B ægrotare.

Ratio. Vis itaque, ut tibi ostendam quomodo potes reprobare malum et eligere bonum? qualiter videlicet te possis habere ut necesse tibi non sit, ad declinandum quod est pessimum, facere quod minus est malum, sed quod plene [*cod. Mel.* quod prorsus est etc.] est bonum?

Anima. Volo atque inhiante desidero?

Ratio. Si fratrum et prælatorum tuorum contrarii tibi mores fuerint, bonis tuis moribus pravos eorum mores emendare stude. Noli temetipsam defendere, sed da locum iræ; et si ipsi contra te fuerint, noli vinci a malo sed vince in bono malum. Hic apparebit prudentia tua, si virgo prudens es; si eorum tumorem vincis humilitate et iracundiam mansuetudine, et æmulationem benignitate, et turbationem lenitate, et odium charitate. Coram eis humiliter prosternere, pare eis, obsequere et omnibus quibus potueris modis eorum conare vincere in bono malum.

Anima. Quid si tales fuerint, si tantum scilicet erga me in sua malitia fuerint indurati, ut nullo prorsus modo valeam eos corrigere?

Ratio. Si tales fuerint, nec adhuc consulo ut discedas; non consulo ut, quia illis non potes prodesse, noceas tibi.

Anima. Imo noxium est mihi remanere

Ratio. In quo tibi noxium est si remanes, ad quod peccatum te invitam trahunt?

Anima. Ad nullum.

Ratio. In quo ergo noxium est tibi cum eis remanere?

Anima. In eo quod me ad iracundiam provocent et murmur et cum odio me vivere cogant.

Ratio. Quare odis eos?

Anima. Quia odio habent

Ratio. Si ergo odio te habent, bene debes eos odire. Nonne ex ore Salvatoris tui audisti: *Diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos?*

Anima. Visus ergo ut remaneam cum odio?

Ratio. Nequaquam, sed cum dilectione. Volo enim ut habites cum eis ut Abel cum Cain et Isaac cum Ismael, et Jacob cum Esau. Eorum namque tibi prodesse poterit malitia, si tibi non defuerit pa-

tient a. Si autem tales ipsi fuerint ut te ad peccatum A pertrahant, consulo ut alibi, ubi Deo placere possis, discedas.

Anima. Non alio modo possum licite discedere?

Ratio. Poteris quidem licite discedere, si per licentiam prælatis tui ad aliquam Ecclesiam regulariter electa fueris, vel aliquid forte hujusmodi evenit, per quod licite egredi possis. Igitur ut breviter omnia quæ prolixè dicta sunt concludam, quidquid alii dicant, meum quidem consilium est, ut nulla prorsus occasione vel causa, contradicente et prohibente prælato, a domo tua discedas, exceptis duntaxat his causis quas enumeravi.

Anima. Prosequere modo cætera.

Ratio. Qualiter modo vel temetipsam Ecclesie Dei tradidisti, vel morum conversionem, vel in loco B promissisti stabilitatem aperte ostendis, et in sequentibus addis : *secundum Evangelium Christi et apostolicam institutionem, et secundum canonicam Regulam beati Augustini.* Quia enim sanctitatis perfectionem cum cordis unitate sine omni proprietate, de quibus nimirum beati Augustini tractat Regula, et Ecclesie dicitur, tradidisti, et conversionem morum tuorum, et in loco stabilitatem vovisti; hæc etiam secundum Evangelium Christi et apostolicam institutionem et secundum canonicam Regulam beati Augustini bene fecisti. In Evangelio namque est omnis sanctitatis perfectio : in apostolica vero institutione est et unitas cordium et communio possessionum : quia, ut in eorum Actibus legitur, C *multitudo credentium erat cor unum, et anima una (Act. iv, 32).* Ecce unitas animorum ! *Nec quisquam eorum, quæ possidebat suum aliquod dicebat esse, sed erant illis omnia communia.* Ecce communio possessionum ! Et de his maxime beati Augustini tractat Regula. Unde in ejus exordio ita dicit : *Hæc sunt, quæ observetis in monasterio præcipimus constituti. [cod. Mel. constitutis.] Primum quidem propterea [ib. propter quod] in unum estis congregati, ut unanimis habitetis in domo et sit vobis cor unum et anima una in Deo, et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia et distribatur unicuique vestrum a prælato [cod. Mel. præposito] vestro victus et tegumentum.*

CAPUT III.

Explicantur reliqua, quæ eadem professionis formula continentur, ostenditurque quomodo periculosum et grave peccatum proprietatis in religiosis abdicationem proprii professis. Ad hæc, quæ sit obedientia majoribus debita et quæ sanior pars eligentium prælatorum, docetur.

Anima. Nunquid grave peccatum est, si aliquam proprietatem habemus ?

Ratio. De hoc peccato cur me interrogas, o anima mea, an grave sit? Quomodo enim peccatum grave non est proprium quid habere, cum tibi prohibeat beatus benedictus (320) *proprium etiam aliquid dicere*? Est, i.e. grave peccatum lurtum, mendacium, sacrilegium, apostasia? Certe qui peculiaritati stu-

(320) Reg. S. Bened. c. 33.

dent, fures sunt et mendaces, sacrilegi quoque sunt et apostata. Jam namque ad vomitum redierunt [Cod. Gem. redeunt]; quia res quibus jam renuntiarant iterum possidere nituntur. Vide ergo, o anima mea, ne sine scitu [ibid. agnitione] et licentia Patris tui aliquid habeas, ne Ananias et Saphira in crimine socia fias, quorum certe quam gravis exstiterit culpa, subsequens innotuit-pœna.

Anima. Si verba tua vera sunt, non omnes sunt Religiosi qui sunt habitu religionis induti

Ratio. Verum dicis. Nam non miratur Beemoth, quod jam fluxum absorbit; insuper habet fiduciam, quod Jordanis influat in os ejus (Job xl, 18).

Anima. In magno periculo sumus.

Ratio. Et quia in his omnibus tuo debes prælato obedire, ideo addis : *Promitto etiam obedientiam præfatæ Ecclesie Patri.* Quomodo tuo debeas obedire prælato, satis tibi superius ostensum est. Et quia nullam in his quæ contra Deum sunt, prælato tuo obedientiam debes, ideo adjungis : *in Christo.* Semper enim prælatis obediendum est, cum [Cod. Gem. sed cum] contraria Deo non jubent. Quod si, quod absit! contraria jusserint Deo, in Petri sententia indubitanter assero standum : *Quia oportet Deo obedire magis quam hominibus.* Quia vero, quamdiu vivis, ab obedientie jugo non debes absolvi, et in sacrificio tuo caudam hostie non oblivisci, ideo dicis : *usque ad mortem.* Tunica namque talari inter fratres debes indui et in sacrificio tuo caudam hostie non oblivisci : *Quoniam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Rursum quia potest ipse cui obedientiam promissisti ante te ab hac vita discedere, ne forte ipso defuncto a vinculo subjectionis te æstimes absolutum, ideo in fine dicis : *et successoribus ejus quos sanior pars congregationis canonicè elegerit.*

Anima. Cum contingit electionem celebrari, quam æstimanda est sanior esse pars congregationis.

Ratio. Non æstimo semper partem numerosiorem esse saniolem, sed illam potius quam etsi paucitas reddit modicam, cognitio tamen veritatis, et amor virtutis, et rectitudo intentionis reddit sanam. Hæc namque spiritualis et vera cordis sanitas D est cognoscere verum et bonum eligere, et in utroque soli Deo vello placere. Talibus namque electio committenda est, talium etiam electio approbanda, confirmanda et rata habenda est, qui sciunt, qui secundum Deum eligendus sit et eundem eligunt, et solius Dei causa id agunt [cod. Gem. agitur]. Hi autem quibus in electione et cæcitas agnitionem tollit veritatis, et cupiditas amorem aufert virtutis, et vanitas rectitudinem adimit intentionis, licet multitudo eis conferat numerositatem, tamen mihi veram non videntur habere sanitatem. Unde etiam monachorum Pater beatus Benedictus de electione ita scribit (323) : *In abbatis, inquit, ordinatione, semper consideretur ratio. ut hic constituatur,*

(323) Ibid. c. 64.

quem sibi omnis concurs, congregatio [cod. Gem. A cohors congregationis] secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis sit parva [id. quamvis modica] congregationis saniori consilio elegerit.

Anima. Vera videntur esse quæ dicis.

Ratio. Ecce tibi, o anima mea, professionis tuæ verba exposui sigillatim? Ecce tibi ostendi, quæ promisisti? Utrum vero ea fideliter reddas, tu videris.

CAPUT IV:

Quomodo exprandæ sint multiplices votorum ac legis divinæ transgressiones? Cui confitenda peccata, etc.

Anima. Video certe me quotidie infringere [cod. Gem. frangere] vota mea; et quid mihi consulis facere?

Ratio. Culpam tuam plene agnoscere, humiliter deffere, pure confiteri, digne pro ea satisfacere, et de cætero cessare.

Anima. Bene dicis. Sed cui debeo confiteri peccata mea?

Ratio. Cui, nisi prælato tuo

Anima. Si me contigerit aliquod magnum commississe et prælato meo timeo vel erubesco vel etiam nolo revelare, nonne illud alteri possum confiteri, et per eum absolvi?

Ratio. Non æstimo quod ista confessio ex toto Deo placeat, vel ista absolutio tibi sufficiat.

Anima. Quid ergo faciam? si magna vulnera mea ei ostendam, timeo ne me et magis de cætero habeat vilem et minus sibi familiarem. Et quomodo ei enormitatem scelerum meorum potero detegere, quem quotidie necesse est me aspicere; cum quo me oportet nocte et die demorari; cui et ego semper irascor et ipse mihi? Semper quando me intuebitur, cogitare eum de meo crimine putabo. Quando mihi irascetur, eum pro scelere meo me credam despiciere. Suspiscabor etiam eum nunquam velle me amare, nunquam velle mihi credere; et his atque huiusmodi perturbationibus vexata interior atque vastata, nunquam pacem habeo.

Ratio. O quam profundus, o quam obscurus, quamque malitiosus est animus humanus! Non tibi necesse est hæc de prælato tuo suspicari. Et si forte ipse, quod procul absit! talis sit ut hæc de eo veraciter cogitare vel dicere posses, consilium tamen meum est ut ei reatum tuum pandas. Quia melius tibi erit hæc omnia pati, ut salveris et solvaris, quam ei commissa celare, ut hic ligeris et in æternum damneris.

Anima. Et quare aliquis alius prælatus absolvere me non potest?

Ratio. Et si concedo ab alio te absolvi, quis ab hoc peccato te absolvet quod committis in eo quod proprium prælatum fugis?

Anima. Ille me ab utroque absolvet peccato, cui utrumque confiteor. Confiteor namque ei, quod et

peccatum illud commisi, et quod illud a prælato meo celo.

Ratio. Diligenter, quæso, intellige quod te interrogo, et ad id quod te interrogo inde mihi consequenter responde.

Anima. Interroga quod vis.

Ratio. Putasne aliquem a peccato suo posse absolvi quamdiu perseverat in eo?

Anima. Nullo modo hoc puto: quamdiu enim peccatum non abjicitur, nullo modo condonatur.

Ratio. Igitur fateris, te nullo modo a peccato tuo absolvi, quamvis confessa fueris, nisi illud reliqueris?

Anima. Plane confiteor. Quid enim mihi prodest confiteri, si nolo peccatum relinquere? Mirum mihi videtur quare istud interrogas, cum nemo sit qui hoc ignorat.

Ratio. Scias hoc jam quare te interrogem: utrum sola confessione possint aliquando [cod. Mel. aliquomodo] peccata dimitti, quandiu peccata retinentur et retenta exercentur. Ne forte, si non possunt, quod tu tamen credis, absolvi non possis, nisi proprio prælato confitearis.

Anima. Certe nullatenus possunt. Hæc enim fides catholica omnino non recipit. Etiam si proprio prælato modo confiteor, et peccatum meum relinquere nolo, nullo modo absolvor. Omnis namque qui a suo peccato vult absolvi, necesse est peccatum suum plene agnoscere, secundo pœnitere sive dolere, tertio confiteri, quarto satisfacere, quinto continere; et tunc demum sexto poterit de misericordia Dei confidere. Et septimo in conscientia suaviter cum Domino requiescere.

CAPUT V.

Pluribus ostenditur, peccata religiosorum non nisi propriis prælatis esse confitenda, nec quemquam facile ab hoc absterreri debere metu publicationis et infamiæ.

Ratio. Semper igitur, ut ex verbis tuis etiam datur intelligi, confessionem non solum comitari, sed etiam præcedere debet peccati abjectio.

Anima. Utique debet. Prius enim Salvator noster quatruiduanum Lazarum mortuum vivificavit et vivificatum foras venire fecit; et tunc demum ut eum solverent discipulis præcepit. Sic nos ad adventum pii Jesu per pœnitentiam vivificamur. Secundo ad magnum quem de mente emittit clamorem, ablata prius duritiæ petra de spelunca fetidæ conscientiæ per confessionem egredimur et tandem a prælatis nostris, qui discipuli ejus sunt, absolvimur et in viam deinde justitiæ abire sinimur. Quid ergo prodesset, si discipuli Lazarum mortuum, etiamsi de monumento fuisset egressus, absolvent? Non plus, ut mihi videtur, adhuc hodie prodest quod a prælatis videntur absolvi peccatores, qui mortem peccati, in qua extincti jacent, per vivificam peccati relictionem a se non repellunt. Et quid necesse est de hac re amplius loqui? nullus enim est qui nesciat illud

a Domino peccatum non dimitti quod a nobis viderit A peccatum a te et expeto a Deo et a te hujus peccati
non abjici. absolutionem.

Ratio. Quamvis et ego hoc sciam, placet tamen mihi hoc a te audire; non enim putavi quod tam sapiens esses.

Anima. Parva mihi inesset sapientia, si hujus rei mihi inesset ignorantia. Aliter enim de hac re sapere, non solum ignorare sed etiam blasphemare est.

Ratio. Cum ergo ita sit, si a peccato tuo quod te praelato alieno confiteris commisisse, propter pœnitentiam et confessionem tuam absolvi possis, quia illud abjicis, ab hoc nimirum peccato quod committis in eo quod illud proprio praelato celas, nullatenus ab alieno praelato absolveris; quia licet id ei confitearis, tamen illud non relinquis.

Anima. Nonne relinquo illud?

Ratio. Vide si relinquis: quod est istud, de quo loquimur?

Anima. Illud quod committo in eo quod peccatum meum praelato meo taceo.

Ratio. Ergo tandiu in peccato isto jaces, quandiu illud peccatum praelato tuo taces.

Anima. Ita certe est.

Ratio. Sed si ab hoc peccato absolvi desideras, oportet ut illud praelato tuo per confessionem pandas.

Anima. Ita necesse est ut faciam. Sed si confitendo praelato meo confiteor me ei peccatum meum celasse, etiam quod illud peccatum fuerit quod ab eo celavi oportet me dicere.

Ratio. Si ergo vis Deo reconciliari, non potes nisi peccatum istud quod ab eo peccatum tuum celasti, praelato aperias proprio; hoc autem ei plene pandere non potes, nisi ei confitearis quod illud peccatum fecerit, quod ab eo celans ostendisti alieno, quid ergo concluditur, nisi te Deo non posse reconciliari, quod ab eo celans confessus es alieno?

Anima. Secundum hujus argumenti propositum non suspicor esse verum. Quid enim? Nonne possum praelato meo confiteri me unum peccatum ei celare et tamen illud non nominare?

Ratio. Nihil valet confessio.

Anima. Quare?

Ratio. Nunquid absolveris quando dicis: malum feci, nisi confitearis quod malum feceris?

Anima. Prorsus non absolvor.

Ratio. Sic nec absolveris, quando praelato tuo dicis: celavi peccatum, nisi ei dicas quid ab eo celaveris.

Anima. Non mihi videtur posse stare hoc.

Ratio. Mirum est certe: ego sum praelatus tuus, ponamus hæc.

Anima. Ponamus.

Ratio. Veni ergo et confitere mihi.

Anima. Libenter, ecce confiteor: Celavi quoddam

Ratio. Cujus peccati absolutionem? vel illius quod a me celasti, vel illius quod commisisti in eo quod illud a me celasti, vel etiam utriusque?

Anima. Non utriusque. Sed nec illius quod a te celavi; sed illius solius quod commisi in eo quod illud a te celavi.

Ratio. Ego te ab utroque volo absolvere, si utrumque mihi vis confiteri.

Anima. Ab isto quero absolvi.

Ratio. Libenter. Vera quidem falsitate seducenda es, confitere itaque mihi.

Anima. Celavi quoddam peccatum a te.

Ratio. Pœnitet te?

Anima. Multum pœnitet.

Ratio. Relinquis peccatum tuum?

Anima. Relinquo.

Ratio. Vide, ut relinquis, quia alioquin non poteris absolvi.

Anima. Scio certissime quia non potero absolvi nisi relinquam peccatum meum. Sed ego illud relinquo.

Ratio. Relinquis peccatum tuum?

Anima. Relinquo ex toto.

Ratio. Quod peccatum relinquis?

Anima. Istud quod tibi confiteor, quod feci in eo quod peccatum quoddam celavi a te.

Ratio. Amplius vis in hoc peccato jacere?

Anima. Nonne jam dixi tibi?

Ratio. Quod est tamen?

Anima. Puto me videre quo tendas.

Ratio. Quo tendo?

Anima. Procede et dic.

Ratio. Quid cogitas?

Anima. Puto quia capta sum. [*cod. Mel., Anima.:* Procede et dic, quid cogites: puto enim, quia capta sum. *Ratio.* Ergo, etc.]

Ratio. Ergo si illud a quo per ministerium meum cupis absolvi peccatum est, quod a me peccatum quoddam abscondisti, ab hoc autem peccato absolvi non potes quandiu illud committis, et id semper committis quandiu illud a me de quo loqueris peccato abscondis, nonne tibi necesse est ut ab isto possis absolvi, etiam illud quod mihi abscondisti mihi confiteri?

Anima. Habet se ita hæc res?

Ratio. Prorsus ita se habet. [*cod. Mel.* Ita se res habet.] Si itaque tandiu illud a me absconditur, patet profecto quia istud non remittitur, nisi cum illud mihi detegitur: nisi, quod forte superius denegatum est, tuum tibi possit peccatum indulgeri quod a te constat non relinqui.

Anima. Non possum resistere argumentationibus et consequentiis tuis.

Ratio. Cum itaque constet quia tandiu peccas quandiu peccatum aliquod a me praelato tuo celas, nonne consequens est, ut tandiu non absolvaris quandiu a me aliquod peccatum abscondis?

Anima. Ista quidem videntur consequi.

Ratio. Si itaque istud cupis tibi remitti peccatum quod perpetras in eo quod a me peccatum celas, confiteri consulo non solum quia celas, sed qui est hoc quod celas.

Anima. Ita oportet ut faciam. Sed quid si certissime scio prælatum meum velle publicare peccatum meum, nonne vel tunc [*cod. Gem.* possim] possum celare illud vel alteri secure revelare et ab eo plene absolvi?

Ratio. Si certissime prælatum tuum hoc abominabilissimum et prorsus diabolicum, facinorosissimum atque scelus damnabile velle perpetrare agnoveris, et idcirco tuum ab eo vulnus abscondis, timendum tibi valde est ne, etsi non damneris quia illud abscondis a publicatione, forte damneris quia illud abscondis a proprio Patre.

Anima. Et quomodo sufferre poterò ut publicet peccatum meum?

Ratio. Quamvis grave videatur tibi peccatum tuum publicari, de duobus tamen malis minus tibi eligendum est, ut hic publicetur et tibi condonetur, quam pro eo quod a prælato tuo peccatum tuum abscondis et in ultimo iudicio in conspectu Domini omni homini publiceris, et in inferno cum impiis damneris. Verumtamen utrum in conspectu interni Iudicis hæc te excuset intentio tua, ego nescio; hoc solum scio quia valde securum est, ut unusquisque reatum suum proprio aperiat prælato.

Anima. Augustiæ sunt mihi undique. Si enim tacuero, mors mihi est, quia ad indulgentiam non pertingo; si vero non tacuero, non effugiam manus infamatoris atque criminantis, quia publicari timeo.

Ratio. Nonne igitur tibi melius est incidere in manus hominis, quam derelinquere legem Dei tui, ne, si forte pruina timueris, irruat super te nix?

CAPUT VI.

Nihil magis in religione necessarium est quam mutua inter prælatos et subditos dilectio. Quid de privatis operibus pietatis sentiendum?

Anima. Aperte ex vobis potest sciri quia valde necesse est illam partem esse sanam, cui prælati debet electio [*uterque cod.* præmitti.] permitti. Nescio quid modo plus dicam de hac re. Sed inter omnia quæ ad viros religiosos pertinent, hoc scis valde esse necessarium ut plenam et summam secundum Deum dilectionem et familiaritatem [*cod. Met.* familiarem.] inter se habeant prælatus et subiectus. Quotidiano hoc experimento disco. Quoniam enim non solum magis, sed etiam tantum mihi necesse est diligere quantum eum, cui nostras non solum actiones, sed etiam cogitationes et locutiones [*cod. Gem.* debeo] debemus revelare: secundum cuius solius arbitrium deo vivere, quem sicut ipsum in omnibus in quibus Deo contrarius non fuerit, debeo audire, quem si in aliquo superbe et pertinaciter non contemno, non poterò perire.

Ratio. Ita est, ut dicis, et quantum tu ei debes, tantum ipse tibi. Et certe difficilius est ei, reddere quod debet quam tu quod debes ei. Facilius

A namque est tibi humiliter subesse quam illi præse utiliter tibi, regi sine querela quam illi regere sine superbia, tibi obedire sponte quam, illi imperare discrete tibi, corripere sine furoris vesania quam illi corripere sine tumoris contumelia, tibi confiteri, quam illi absolvere, tibi satisfacere, quam illi satisfactionem injungere; et, ut multa brevi sermone concludam, longe ei difficilius est tibi in corde et corpore fideliter et plene procurare, quam tibi procuratione acquisita uti. Unde, ut tuus tibi præcipit Augustinus: non solum tui sed etiam ipsius miserrere, qui quanto in loco superiori, tanto in periculo majori versatur.

Anima. Bene dicis. Sed vellem libenter scire quid iudices de privatis orationibus quas solent nonnunquam quidam in his conventibus exercere?

Ratio. Non solum orationes privatas, sed etiam omnes privatas devotiones, quæ bona pro Deo intentione exercentur, ut per eas de bono communi nihil contingat imminui, devotiones, inquam, bonas privatas quidem iudico, sed eis communes ubique præpono. Et ideo sive orationibus, sive vigiliis, sive abstinentiis, sive laboribus, denique privatis devotionibus insistas, tunc solum eas utiles tibi æstima, cum in nullo vel ea quæ in communi exercenda sunt imminuunt, vel pacem cohabitantium perturbant. Nam propter pacem et voluntatem fratris tui, tuam nunquam debes utilitatem charitati præponere [*cod. Gem.* præmittere]. Cum enim nunquam malum debeat perpetrari, tunc etiam sæpius bonum salubrius exercetur, cum ab eo pro pace et voluntate fraterna ad tempus cessatur. Nam ut exempli causa de multis proferam unum, tunc fortasse missam devotius cantas, quando idcirco non cantis, ut fratri tuo, qui desiderat cantare, cedas! qui forte cantare non posset, si tu cantares. Sic itaque modo mirabili sit ut dum ab uno bono ad tempus propter charitatem cessas, duplex bonum tibi acquiras: unum videlicet, ut dum de te tam humiliter et de fratre tuo tam sublimiter sentis, ut devotionem ejus tua meliorem et sanctiorem credas; aliud vero dum ei charitative [*cod. Gem.* charitatem] cedendo et humiliter obsequendo tam sollicitus fueris servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Et quod de hoc uno dixi, etiam de cæteris huiusmodi sanctæ religionis exercitiis intelligendum est.

Anima. Bene et salubriter hortaris.

CAPUT VII

Conclusio operis, in qua quisquis religiosus iubetur fervens, in omni bono opere constans, humilis et sanctus esse, etc.

Ratio. Quæso te, o anima mea, inter multa quæ diximus, de cætero cum metu et omnibus, quibus scis et potes, modis tuam ipsius salutem caute et sollicite operare, omnique contende studio, ut in Deo prælatis et fratribus omnibus etiam proximis tuis et in ipsis placeas Deo. Stude, inquam, o anima mea, cavere noxia et appetere salubria, parere superioribus, obsequi æqualibus, esto honesta in habitu, me-

diocris in victu, assidua in claustro, in publico rara, A
 tentata psalmis, et muta fabulis, in capitulo confi-
 tens et humilis, in choro serena [cod. Gem. seria]
 et simplex, in altari gravis et matura, in labore uti-
 lis et discreta, in dormitorio sancta et matura, in
 refectorio sobria et faceta; in incessu, statu et in
 omnibus motibus tuis, ut legis in Regula tua, nihil
 habens quod cujusquam offendat aspectum, sed sic-
 ut tuam deceat sanctitatem, ut in omni denique lo-
 cutione et in omni actione et in omni loco et tem-
 pore. erga omnem personam aptata sis et circumspe-

cta; quatenus semper et ubique et tibi parca, [cod.
 Mel. pura] et proximis sis prompta, et Deo sis de-
 vota.

Anima. Fateor, bene et congrue omnia dixisti,
 Beatus qui sic viveret, ut tu hic exhortaris.

Ratio. Sic itaque hæc dicta sint, ut nec ei qui de
 his verius profundius et nitidius dicere novit in ali-
 quo præjudicium faciamus: nec nos, si aliter aliquid
 diximus, superbe excusemus nec correctionem no-
 bis onerosam [cod. Mel. impensam] tumide respua-
 mus. Amen dicant omnia.

ANNO DOMINI MCLII-MCXIC.

GODEFRIDUS VITERBIENSIS

NOTITIA

(FABRIC., *Biblioth. med. et inf. Lat.*, t. III, p. 69)

Godefridus Viterbiensis (1), presbyter Conradi III qui an. 1152 diem obiit, Frederici I et Henrici IV, qui an. 1190 habenas capessivit imperii, capellanus ac notarius, post longinqua variaque per xl. annos itinera, locuplete linguarum rerumque comparata notitia, scripsit *Memorias sæculorum* (2) sive, ut aliis nuncupatum est, *Pantheon*, sive Chronicon universale, prosa partim, partim metro, ab orbe condito usque ad A. C. 1186, divisum in sectiones xx, et dicatum Urbano III papæ ab anno 1185 ad 1187. Primus edidit Basilius Joannes Heroldus, Basileæ 1569, in-fol., deinde Joannes Pistorius in limine tomi secundi *Scriptorum de rebus Germanicis*, Francofurt. 1584, et Hanov. 1613, in fol., novissime V. C. Burchardus Gotthelf Struvius in repetita Pistorianæ sylloges editione, Ratisbonæ 1726, in-fol., in qua accesserunt variae lectiones codicis membranacei Norimbergensis. Partes quinque postremas sive sectionem xvi, xvii, xviii, xix, xx, hujus Chronici, in quibus plura ad res Italiæ spectantia, celeberrimus Muratorius inseruit tomo septimo *Thesauri Scriptorum Italiæ*, p. 346, emendatioraque et integriora quædam dedit ex Chronico anonymo bibliothecæ Estensis, cujus auctor ex Pantheo profecisse se confessus fuerat. Aliud ejusdem Godefridi opus ms. in Biblioth. Casarea, quod aliquot post Pantheon annis scripsit et Henrico VI regi Romanorum et Teutonicorum dicavit, inscribitur *Speculum Regum*, de genealogia omnium regum et imperatorum, Trojanorum et Teutonicorum a tempore diluvii, usque ad Henricum VI, secundum Chronica Venerabilis Bedæ presbyteri, Eusebii et Ambrosii. Vide Lambecium t. II, p. 774, ubi pars epistolæ ad Henricum imp. Quibus usum auctoribus, quarum gentium res persecutum in Pantheo Godefridum, edocet præfatio ipsius ad Urbanum III papam.

(1) Neutiquam *Vitebergensis*, de quo dubitabat Baronius ad annum 1186, num. 22, neque *monachus Dominicanus*, ut Bernardo de Luemburgo per-

suasum. Vide Jacobum Quetif. t. I, p. 740.

(2) Non *Memorias Sanctorum*, ut legas apud Vos-
 sium.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON

SIVE

MEMORIA SÆCULORUM

(Edidit clarissimus MURATORIUS *Script. Ital.*, tom. VIII, prætermisissis iis quæ ad Veteris Testamenti historiam et prima post Christi nativitatem sæcula spectant.)

LUDOVICI ANTONII MURATORII PRÆFATIO.

Godefridus, seu *Gotfridus*, cujus Chronico ex-
 mius locus in Collectione nostra debetur, Viterbii
 in urbe Italiæ natus est ac, propterea *Viterbiensis*
 titulo a reliquis ejus nominis distinguitur. Hanc ei
 patriam concordati calculo tribuunt eruditi, Baronio
 excepto qui, ad annum Christi 1186, eum appellat
*Gotifridum Viterbiensem (ut vulgo fertur) sive Vitem-
 bergensem.* Cur hanc dubitationem de Gotfridi pa-